

بررسی اثر سولفات بلئومایسین بر روی ضایعات کراتوتیک مخاط دهان

دکتر اسماعیل یزدی

دکتر فرزانه آقاحسینی

چکیده

ضایعات کراتوتیک گستردہ غیرقابل برداشت مخاط دهان نسبتاً شایع و متنوع می باشند درمان آنها مشکلزا و داروهای مختلفی با رژیم های خاص مورد استفاده قرار گرفته اند. از سولفات بلئومایسین، در دو مطالعه مقدماتی بر روی تعداد محدودی از بیماران (مجموعاً ۹ بیمار) استفاده و گزارش شده است. در بررسی حاضر، تعداد بیشتری از بیماران با پیگیری طولانی تر، ۵۰ بیمار مبتلا به لیکن پلان و لوکوپلاکیا با پیگیری ۲۱ ماهه، تحت درمان موضعی با این دارو قرار گرفتند.

در تحلیل های آماری از روش Kaplan Meier و آنالیز Cox Regression استفاده گردید.

نتایج حاصل از بررسی و نتیجه گیری ما، مؤید این مطلب است که دارو در خیلی از موارد خصوصاً لوکوپلاکیا ضایعه را بر می دارد و یا حداقل در جهت جلوگیری از مزمون شدن و احتمالاً بروز تغییرات بدخیمی در آن می تواند بسیار موثر باشد.

بطوریکه در ۹ مورد لوکوپلاکیا فقط دو مورد عود ناقص داشتیم و تحلیل های آماری نشان دادند که چنانچه تا حدود ۱۱ ماه پس از اختتام درمان عود عارض نگردد شانس عود تقریباً متفاوت است. در مورد لیکن پلان که شامل ۴۱ بیمار می شدند در صد بالایی بدون عود بودند و مواردیکه تا ۱۷ ماه پس از اختتام درمان عود نداشتند دیگر عودی نشان ندادند و در موارد عود حالات روانی جسمانی ناشی از پی آمد استرس های مختلف در بازگشت آنها بی تاثیر نبودند. نهایتاً اینکه مصرف سولفات بلئومایسین موضعی در درمان ضایعات کراتوتیک گستردہ مخاط دهان در بررسی حاضر موفقیت آمیز و کاربرد کلینیکی آن قابل توصیه می باشد.

مقدمه

از اهمیت بیشتری برخوردار هستند.^{۱۱، ۱۲، ۱۳} مزمون از ضایعات سفیدچرمی شکل که به آسانی کنده نمی شوند دردهان شایع می باشند و در بعضی از انواع آنها بیمار از سوزش، درد، تورم، نااصافی و غیره شکایت دارد. برخی نیز ظاهرآ بدون ناراحتی بوده و در معاینات معمولی تشخیص داده می شوند. از شایع ترین و مهمترین انواع این گروه ضایعات می توان لکوکراتوز، کراتوز Frictional، لوکوپلاکیا و لیکن پلان را نام برد.^{۱۴} اکه از میان آنها، دو ضایعه اخیر بعلت زمینه دار بودن تغییرات دیسپلاستیک، (پره کانسر) بخصوص در نوع

لیکن پلان اولین بار در سال ۱۸۶۹ Erasmus and Wilson گزارش شده است.^{۱۵} نمای کلاسیک لیکن پلان

* جراح دهان و فک و صورت، استاد پاپولوژی فک و دهان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران

** استاد بارگروه بیماریهای دهان و تشخیص دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران

وجود داشت.^[۱۵]

عدم استفاده از تباکو به هر صورت و استفاده از داروهای ضدقارچی، ویتامین A و ترکیبات آن بصورت موضعی و سیستمیک، استفاده از جراحی، لیزر دی اکسیدکربن، کرایوسجرجی^[۱۶] و فتودینامیک^[۱۷] در درمان آن گزارش شده است که تاکنون نتیجه مطلوبی از آنها بدست نیامده است.

بلئومایسین

آنتی بیوتیکی سایوتوكسیک می باشد که اولین بار برای درمان تنوپلاسمهای بیضه و اسکرتووم مورد استفاده قرار گرفته است و در حال حاضر نیز برای کارسینوم اپیدرمومیت سروگردن و مری پکار می رود. دارو دارای فعالیت ضدویروسی و ضدبacterی نیز می باشد.

اهمیت ویژه این دارو ظاهراً مکانیسم عمل انتخابی بلئومایسین برعلیه کارسینوم اپیدرمومیت همراه باسمیت آن نسبت به ریه و پوست می باشد. شواهد نشان می دهند که آنزیمهها در اکثر بافتها باستثناء ریه و پوست می توانند بلئومایسین را بسرعت غیرفعال سازند که به نظر می رسد از طریق دامینه کردن یا واکنش پتیداز صورت می پذیرد. بلئومایسین توانایی قطع زنجیر و قسمتهای مولکولهای DNA را داشته و به علت دارابودن عوامل آنتی بیوتیک موجب سمیت مغز استخوان می شود. جدی ترین واکنش زیان اور نسبت به بلئومایسین فیروززیه است. دارو تحريك موضعی نداشته و می تواند با هر روشی داده شود.^[۱۶]

در سال ۱۹۸۴ Hammersberg و همکاران و Wong و همکاران در سال ۱۹۸۹ در طی دو Pilot Study مجموعاً ۹ بیمار مبتلا به لکوپلاکیا را با استفاده از بلئومایسین موضعی مورد درمان قرار داده و نتیجه مثبتی بدست آورده‌اند.^[۱۷] در این مطالعه ما برآن شدیم که این دارو را در طیف گسترده‌تری از ضایعات، با تعداد بیشتری از بیماران و با پیگیری طولانی‌تر مورد بررسی قرار دهیم.

تصورت پاپولهای سفیدروی مخاط گونه و لینگوال توسط Thiobiesre^[۱۸] و Wiloon^[۱۹] توصیف شده است. حدود پنجاه درصد بیمارانی که لیکن پلان دهانی دارند مبتلا به ضایعات پوستی نیز می باشند. لیکن پلان به صورت شش فرم کلینیکی مختلف ظاهر می شود و اغلب در یک بیمار بیش از یک نوع ضایعه وجود دارد.^[۲۰] تغییرات بدینهای در انواع مزمن بخصوص ارزویوگزارش شده است و در حال حاضر به عنوان خایعه پره کانسر مطرح می باشد.^[۲۱]

تاکنون درمانهای مختلفی از جمله استفاده از کورتیکوستروئیدها بصورت موضعی، تزریق داخل ضایعه‌ای و سیستمیک انجام گرفته است.^[۲۲]

در سال ۱۹۹۲ Pacors, ML^[۲۳] و همکاران و در سال ۱۹۹۳ Zerarellidsc^[۲۴] اثر سیکلوسپورین، A^[۲۵] و همکاران اثر Lamizol و Simon^[۲۶] و همکاران^[۲۷] اثر Puva^[۲۸] و Hzidebrand Fenretinicle^[۲۹] و همکاران^[۳۰] اثر Interferon Alfa-2b^[۳۱] را بر روی لیکن پلان مورد بررسی قرار دارند.

لکوپلاکیا

در سال ۱۹۷۸ WHO تعریفی بدین مضمون برای لکوپلاکیا ارائه داد، پلاک سفید غیرقابل برداشت مخاط دهان که از نظر کلینیکی یا هیستوپاتولوژی آن را به بیماری دیگری نمی توان نسبت داد.

لکوپلاکیا بطور شایعی در گروه سنی بالاتر از ۵۰ سال با کمی تمایل نسبت به مردان دیده می شود. از نظر کلینیکی به سه فرم هموزن، وروکوو Speckleol تقسیم‌بندی می شود. از ضایعات مهم پره کانسر محسوب می شود.^[۳۲] تغییرات دیسپلاسینیک در نوع هموزن در حداقل است، (Pindborg و همکاران) Shafer^[۳۳] و Waldron^[۳۴] ۳۲۵۶ نمونه را با تشخیص کلینیکی لکوپلاکیا مورد بررسی قرار دادند. دیسپلازی ملایم تا متوسط در ۱۲/۲ درصد نمونه‌ها و دیسپلازی شدید تا کارسینوم این سایتو در ۴/۵ درصد موارد

و چپ ۱۶ مورد) ۲ مورد کفت دهان، ۲ مورد کرت آلوئل، ۲ مورد لثه و ۲ مورد روی زبان قرار داشتند. ۲ مورد از ۴۱ مورد لیکن پلان نسبت به دارو مقاومت نشان دادند بطوریکه یا برطرف نشدند و یا به سختی برطرف ولی خیلی زود مجدداً تشکیل شدند.

۳۹ مورد باقیمانده از یک تا ۲۱ ماه پس از اختتام دوره درمان تحت پیگیری ماهیانه قرار گرفتند که نتایج به قرار زیر مشاهده گردید:

۳ مورد مراجعه‌ای نکردند (پس از اختتام دوره ۱۵ روزه درمان)

۷ مورد در ماه اول عود داشتند.

۳ مورد در ماه اول تا $\frac{1}{3}$ فروکش کردند ولی در ماه دوم عود کامل نشان دادند.

۲ مورد در ماه اول تا $\frac{1}{3}$ فروکش کردند که تا ماه چهارم پیگیری همچنان باقیمانده و بعد از آن بیماران مراجعه نکردند.

۲ مورد در ماه دوم عود کامل داشتند.

۱ مورد در ماه چهارم عود کامل داشت.

۲ مورد در ماه هفتم عود کامل داشتند.

۶ مورد آخرین گروه تا پیگیری یکماهه عودی نداشتند.

۱۳ مورد در پیگیری ۳ تا ۱۸ ماهه عودی نداشتند و به تفکیک به قرار زیر بودند.

۱۴	۱ ماهه	۱ مورد	۳ ماهه	۱ ماهه	۱۴ ماهه
۱۵	۲ مورد	۱ مورد	۵ ماهه	۲ ماهه	۱۵ ماهه
۱۶	۱ مورد	۱ مورد	۷ ماهه	۱ ماهه	۱۶ ماهه
۱۷	۱ مورد	۲ مورد	۸ ماهه	۱ ماهه	۱۷ ماهه
۱۸	۱ مورد	۱۲ ماهه	۱۲ ماهه	۱ ماهه	۱۸ ماهه

و اما ۹ مورد لوکوپلاکیا شامل ۷ مورد مذکر و ۲ مورد مونث با طیف سنی ۱۶ تا ۸۰ سال، واژ نظر توزیع آناتومیکی ۶ ورد روی کرت آلوئل، ۲ مورد روی مخاط گونه و یک مورد روی لثه چسبیده قرار داشت.

از نظر عادات دو مورد سیگار می‌کشیدند.

از نظر میکروسکوپی دو مورد همراه با دیسپلazی متوسط گزارش شدند.

روش و بیماران

۶۵ بیمار مبتلا به ضایعات کراتوتیک به ویژه انواع ضایعات لیکن پلان و لوکوپلاکیا انتخاب و پس از معاینات کلینیکی و ثبت مشخصات، بیوپسی گردیدند. پس از انجام نمونه برداری (بیوپسی)، آزمایش میکروسکوپی و تشخیص هیستولوژیکی ضایعه، قبل از شروع و بعد از اتمام دوره درمان با محلول سولفات بلنومایسین، عکسبرداری کلینیکی رنگی به عمل آمد. متأسفانه ۱۵ بیمار پس از انجام بیوپسی و ثبت مشخصات جهت شروع وادامه درمان همکاری لازم را به عمل نیاوردند. و از گروه مطالعه کنار گذاشته شدند در نتیجه کار تحقیق بر روی ۵۰ بیمار به اجرا در آمد. طول درمان بای هر یک از بیماران شامل ۱۵ روز و روزی یک بار می‌شد. بدین ترتیب که محل ثابت از قبل تعیین و بیوپسی شده برای مدت ۱۵ روز متوالی هر روز یک بار با محلول سولفات بلنومایسین ۱٪ به طول ۵ دقیقه آغشته و پس از ۵ دقیقه مکث با آب شستشو داده شدند. سپس بیماران از یک ماه پس از اختتام این دوره درمان ۱۵ روزه متوالی، تا ۲۱ ماه، تحت معاینات کلینیکی و پیگیری قرار می‌گرفتند.

در ارتباط با تحلیل‌های آماری از روش Kaplan Meier و آنالیز COX Regresssion استفاده گردید.

ضمناً در روش K.M. کلیه بیماران حتی آنهایی که فقط یک بار پس از اختتام دوره درمان (۱۵ روزه) مراجعه کرده بودند به محاسبه آورده شدند.

نتایج

از ۵۰ مورد تحت بررسی ۴۱ مورد لیکن پلان و ۹ مورد لوکوپلاکیا با طیف سنی ۱۶ تا ۸۴ بودند، ۴۱ مورد لیکن پلان شامل ۱۷ مورد مذکر و ۲۴ مورد مونث با طیف سنی ۲۰ تا ۸۴ و از نظر انواع کلینیکی شامل ۲ مورد پولوز، ۱ مورد ژتریویت دسکواماتیو ۱ مورد اروزیو، ۱ مورد با دیسپلازی متوسط می‌شدند. ۳۶ مورد بقیه به شکل رتیکولوپلاک سفید بودند. از نظر توزیع آناتومیکی ۳۳ مورد در مخاط گونه (راست ۱۷ مورد

مطلوب نرسیده‌اند و حتی در بعضی حالات شکست در درمان، موجب افزایش اضطراب و تشویش بیمار از صعب‌العلاج بودن بیماری و نهایتاً به صورت سیکل معیوب متنه‌ی به تشیدید بیماری از نظر وسعت و علائم گردیده است. گزارشات محدود و معددی در ارتباط با استفاده از سولفات بلومایسین در درمان ضایعات مذکور در لیتراتور دندانپزشکی وجود دارد.

در بررسی حاضر، استفاده از سولفات بلومایسین در وسعت و تعداد بیماران بیشتری به عمل آمده است و طبق نتایج بدست آمده، دارو در خیلی از موارد ضایعه را برمند دارد و یا در جهت جلوگیری از مزمن شدن و احتمالاً بروز تغییرات بدخیمی در آن می‌تواند بسیار موثر باشد. عدم عود لوكوپلاکیا تا ۲۱ ماه، از نتایج این بررسی، می‌تواند طبیعه روشن و با ارزشی در جهت درمان، این ضایعه پره کانسر شناخته شده باشد.

همینطور در مورد لیکن‌پلان، روش درمان مورد مطالعه، در درصد بالایی از بیماران مبتلا موثر و نتیجه مثبت می‌باشد. به احتمال زیاد در موارد عود، درگیری و یا استمرار عوامل روانی می‌توانند موثر باشند. فی‌المثل از دست دادن یکی از نزدیکان در تصادف اتومبیل، حاملگی ناخواسته، از دست دادن شغل و بروز دشواری در تامین هزینه‌های زندگی و ... از نمونه‌هایی هستند که ما با آن روبرو شدیم.

در ارتباط با تحلیل‌های آماری، همانطور که در ستون Survival جدول (۱) مشاهده می‌گردد، چنانچه تا حدود ۱۱ ماه عود عارض نگردد شناس عود بیماری تقریباً متنفسی می‌باشد و همچنین ستونهای دیگر جدول مذکور، SE و فاصله اطمینان را برای تابع بقاء نشان می‌دهند. به عنوان مثال درصد بقاء برای ماه چهارم ۵۷٪ با خطای معیار ۰/۰۸ و فاصله اطمینان ۹۵٪ را برای ماه چهارم ۴۰٪ تا ۷۱٪ است. ضمناً تابع بقاء و فاصله اطمینان ۹۵٪ آن در نمودار (۱) نیز برای هر یک از ضایعات به طور جداگانه و مشترک آورده شده است که موید نکات فوق الذکر می‌باشد.

در پیگیری یک تا ۲۱ ماهه، دومورد تا ۱۵۴ و ۲۱ ماه عود نداشتند یک مورد در پایان پیگیری ماه ۱۱، $\frac{۱}{۴}$ ضایعه بازگشت، یک مورد در ماه ۹ عود نشان داد. دومورد تا ماه دوم پیگیری عود نداشتند. یک مورد فقط تا یکماه بعد از اتمام درمان مراجعه کرد که عودی نداشت. دو مورد هم بعد از اختتام درمان مراجعه نکردند.

نتایج آماری

در تحلیل‌های آماری با روش COX، هیچ یک از متغیرهای مورد نظر (جنس، نوع ضایعه، محل، مدت، سابقه‌دارو، دخانیات و ...) برای ماندن در معادله معنی‌دار نبودند. لذا در ادامه به روش Step Wise (گام به گام) به ترتیب متغیرهایی که کمترین همبستگی را نشان دادند از معادله حذف و در نهایت متغیر «دارو» به تنها‌ی رابطه معنی‌دار با طول مدت عود را نشان داد که ضریب آن در مصرف دارو و مثبت و سطح معنی‌دار آن $P = ۳۹\%$ گردید.

با روش Kaplan Meier، جدول (۱) اطلاعات خام و تابع بقاء را تا زمان عود برحسب ماه، برای مجموع بیماران مورد مطالعه، نشان می‌دهد.

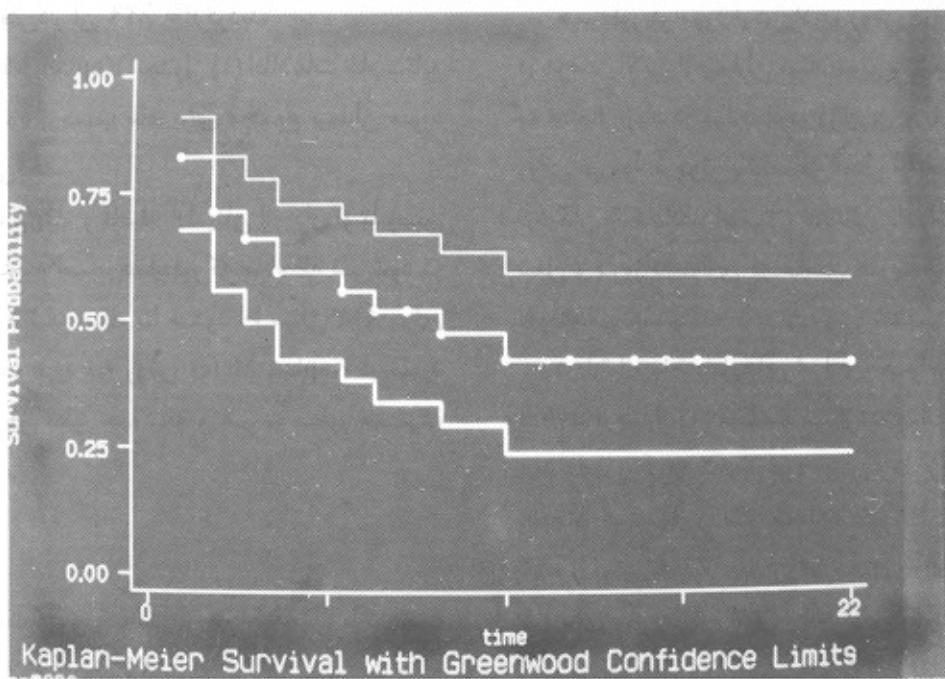
نمودار (۱) تابع بقاء و فاصله اطمینان اثر دارو و تا زمان عود را نمایان ساخته است. همانطور که ملاحظه می‌شود در این نمودار، برآورد تابع بقاء با حدود اطمینان ۹۵٪ برای زمانهای مختلف عود به روش Kaplan Meier در مورد لوكوپلاکیا، لیکن‌پلن بطور جداگانه و هر دو بطور مشترک نمایان شده است.

بحث

درمان ضایعات کراتوتیک منتشر مخاط دهان، با توجه به اینکه بالقوه مزمن، پیشرونده، گستردۀ و گاهی پیش سلطانی می‌باشد، غالباً مشکل و مسئله‌زا هستند. کوشش‌های زیادی برای درمان کامل غیرجراحی این ضایعات در سطح جهانی صورت گرفته است معاذلک تا امروز هیچکدام به نتایج

جدول ۱- برآورد تابع بازماندن ۹۵٪ را برای زمانهای مختلف عود به روش کاپلان-نمایر نشان می‌دهد.

		Empirical time died, by (type)						
		itable time died						
Interval	Reg. Total	Deaths	Lost	Survival	Std. Error	[95% Conf. Int.]		
1	2	45	8	0.8222	0.0578	0.6758	0.9068	
2	3	37	5	0.6995	0.0701	0.5304	0.8136	
3	4	25	2	0.6400	0.0757	0.4722	0.7668	
4	5	20	2	0.5726	0.0814	0.3998	0.7138	
6	7	16	1	0.5357	0.0841	0.3595	0.6029	
7	8	14	1	0.4974	0.0863	0.3209	0.6511	
8	9	13	0	0.4974	0.0863	0.3209	0.6511	
9	10	12	1	0.4522	0.0896	0.2741	0.6147	
11	12	9	1	0.4019	0.0926	0.2248	0.5739	
13	14	8	0	0.4019	0.0926	0.2248	0.5739	
15	16	6	0	0.4019	0.0926	0.2248	0.5739	
16	17	5	0	0.4019	0.0926	0.2248	0.5739	
17	18	3	0	0.4019	0.0926	0.2248	0.5739	
18	19	2	0	0.4019	0.0926	0.2248	0.5739	
22	23	1	0	0.4019	0.0926	0.2248	0.5739	

نمودار ۱- منحنی فوقانی نشان دهنده: حد بالای فاصله اطمینان ۹۵٪

منحنی میانی نشان دهنده: برآورد تابع بازماندن

منحنی تحتانی نشان دهنده: حد پایین فاصله اطمینان ۹۵٪ می‌باشد.

Summary

The effect of bleomycin sulfate on non oral removable keratotic lesions.

Keratotic lesions are relatively common lesions of oral mucosa and their treatment remains a difficult management problem. Two pilot studies have been conducted and repeated in the literature on treatment of leukoplakia by topical application of bleomycin.

The purpose of this study was determine the effect of bleomycin sulfate solution on various keratotic lesions including leukoplakia and lichen planus in larger number of patients and longer period of time of follow up.

50 patients were enrolled in this study, each for 2 weeks of daily topical application of 0.5% solution of bleomycin after biopsy specimens taken before treatment. Patients were followed for evaluation approximately 21 months - kaplan meier and cox regressions were used for statistical analysis.

The results indicated decrease thickness and in many of cases erosion in total area. Majority of patients had no recurrence more over after 17 months. All patients tolerated the treatment well. Topical application of bleomycin solution plays a significant role in total reduction or at least Prevention of dysplastic changes of keratotic lesions of oral mucosa and warrants further investigation.

در نهایت و با توجه به نتایج تحلیل های آماری فوق و اینکه در ۹ بیمار مبتلا به لوکوبلاکیا فقط دو مورد عود داشته ایم که در یکی $\frac{1}{9}$ ضایعه بازگشت نشان داد و دیگری در ماه ۱۱ عود داشت و نیز در بیماران مبتلا به لیکن پلان مواردیکه تا ۱۷ ماه پس از درمان عود نداشتند دیگر عودی نشان ندادند و یا موادریکه قبل از ۱۷ ماه عود داشتند به نظر می رسد که غالباً عوامل روانی جسمانی ناشی از پی آمد استرس های مختلف در بازگشت آنها ی تاثیر نبودند. ما معتقدیم درمان با سولفات بلومایسین به روش مطالعه شده موفقیت آمیز بوده و کاربرد کلینیکی آن قابل توصیه می باشد.

قدرتانی و تشکر

بدینوسیله از همکاریهای بسیار ارزنده و صمیمانه استاد ارجمند جناب آقای دکتر محمد و سرکار خانم بنفشه گلستان در ارتباط با تحلیل های آماری تشکر نموده و سپاسگزاریم.

REFERENCES

1. Bricket, S.L. (1994): *Semin - Dermatol - Oral Lichen Planus, a Review* Jan, 13(2): 87-90.
2. Biel, M.A. (1994): Laryngoscope. Photodynamic Therapy and the Treatment of Neoplastic Diseases of the Larynx Apr; 104(4): 399-403.
3. Lynch, M.A. (1994): *Burket's Oral Medicine Diagnosis and Treatment*. 9th ed chap. 3 Lippincoll:
4. Scully, C. and Kom, M. Lichen Planus. (1985): Review and Update on Pathogenesis. Setember 4. *Journal of Oral Patholgy*. 14: 431-458.
5. Wong, F. [et. al] (1989): Treatment of Oral Leukoplakia with Opical Bleomycin. *Cancer* 64: 361.
6. Hammersley, Ferguson and Rennie J.S. (1985): Topical Bleomycin in the Treatment of Oral Leukoplakia. *British Journal of Oral and Maxillofacial Surgery* 23: 251-258.
7. Hilerbrand, A. [et. al]. (1995): Success Treatment of Generalized Lichen Planus with Recombinant Interferon Alfa-2b. *Am. Acad - Dermatol.* 33 (5pt 2): 880-3.
8. Ikeda, N. [et. al], (1995): Annual Screening for Oral Cancer and Precancer by Invitation to 60 year old Residents of a City in Japan - *Community - Dent - Health* sep; 12(30): 133-7.
9. Pacor, M.L. [et. al] (1994): Minerva - the Efficacy of Cyclosporin for Topical use in Oral Lichen Planus - *Stomatol* Apr; 43(4): 129-32.
10. Simon, M. J. [et. al] (1994): the Expression Pattern of Adhesion Molecules in Puva Treated *Lichen Plannus*. Mar; 43(3): 161-5.
11. Sun, A. [et. al] (1994): Immunomodulation by Levamisol in Patients with Oral Lichen Planus - *Oral Pathol - Med.* Apr; 23(4): 127-7.
12. Thibierge, G. (1885): Des Lesions de La Muquese Buccale Dans Le Lichen Plan. *Ann. de. Dermatol.* 2: 65.
13. Tradati, N. [et. al] (1994): Sucessful Topical Treatment of Oral Lichen Planus and Leukoplakias - *Cancer - Lett* Jan; 30; 76(2-3): 109-11.
14. Wilson, E. (1969): ON Lichen Planus. Cuton. Med. Dis. Skin. 3. 117.
15. Zerarelli, D.J. (1993): *The Treatment of Oral Lichen - Planus* Ann - Dent Winter; 52(2): 3-8.